

שיקום מקצועי

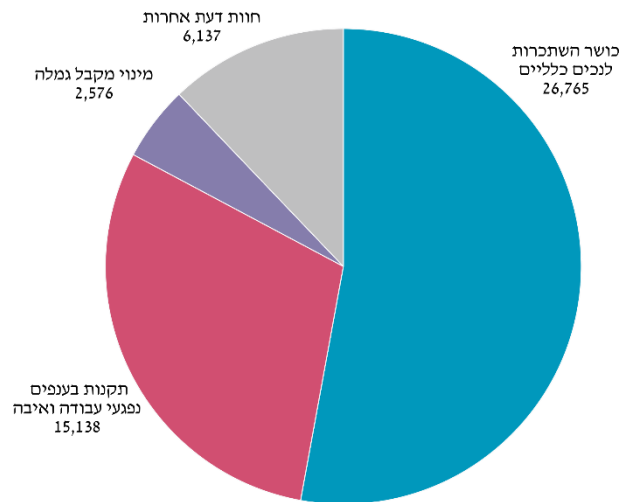
פעולות אגף השיקום

אגף השיקום במוסד לביטוח לאומי מסייע לזכאים שנפלטו משוק העבודה ולזכאים חסרי ניסיון בתעסוקה להיקלט בעבודה המתאימה לכישוריהם המקצועיים וליכולת התפקוד שלהם, באמצעות הכשרה מקצועית והשמה בעבודה. עובדות השיקום,¹ שהן עובדות סוציאליות בהכשרתן, מסייעות באמצעות שירותי אבחון, ייעוץ לתעסוקה וליווי של המבוטח בכל תהליך השיקום. מאמצים רבים מושקעים באיתור האוכלוסייה המתאימה מקרב הזכאים, כדי להגדיל ככל האפשר את שיעור המשתלבים בעבודה בסוף התהליך. להלן השירותים העיקריים שמציע אגף השיקום:

- **שירותים בעין:** אבחון, הכוונה וייעוץ בבחירת מקצוע, טרום הכשרה והכשרה מקצועית, השלמת השכלה ולימודי השכלה גבוהה, וסיוע בהשמה בעבודה למי שמתקשים להשתלב בעבודה בכוחות עצמם. שירותים אלה הם הסיוע העיקרי שהאגף מספק.
- **מימון ההוצאות הנלוות לשיקום:** למשל מימון האבחון והלימודים, דמי שיקום (גמלה חודשית למחיה בתקופת הלימודים) או הוצאות הנסיעות אל מקום ההכשרה וממנו. משתקם יכול להיות זכאי ליותר משירות אחד או לגמלה אחת.
- **חוות דעת מקצועיות:** ניתנות לאגפי מנהל הגמלאות בנוגע לקביעה של דרגת כושר השתכרות לנכים, מינוי מקבל גמלה, קביעת הזכאות של נפגעי עבודה להעלאת דרגת הנכות וקביעת הזכאות להיוונים, וזכאות לתגמולים מיוחדים לנפגעי עבודה ולנפגעי פעולות איבה. ניתנות חוות דעת גם שלא בענייני חוק הביטוח הלאומי. בשנת 2020 סופקו כ-50 אלף חוות דעת שונות, 53% מהן נגעו לקביעה של דרגת כושר ההשתכרות לנכים כלליים (תרשים 1).
- **סיוע במיצוי זכויות כספיות:** לנפגעי עבודה ולנפגעי איבה הזכאים להן (כגון קצבה מיוחדת ומענקים מיוחדים). ב-2020 קיבלו סיוע כזה 5,568 אנשים, והטיפול ב-1,298 מהם הסתיים, כלומר הם מיצו את הזכויות הכספיות שעמדו לרשותם באותה עת.
- **סיוע לאלמנות/ים ולנפגעי פעולות איבה:** מכוח היותן עובדות סוציאליות, עובדות אגף השיקום מסייעות גם לאלמנות ולאלמנים בשעת משבר, ולנפגעי פעולות איבה במהלך כל חייהם. ב-2020 טופלו 5 אלמנות, אלמנים ונפגעי איבה.

1 נשים מהוות רוב מכריע בקרב עובדי השיקום, ולכן נקטנו לשון נקבה.

תרשים 1: חוות הדעת שסיפק אגף השיקום לפי נושאים, 2020

מי זכאי לשיקום מקצועי?

- לשיקום מקצועי זכאי מי שעדיין לא הגיע לגיל פרישה והוא אחד מאלה:
- **נכה כללי:** תושב ישראל הסובל מליקוי גופני, שכלי או נפשי, אם מתקיימים בו כל התנאים האלה: (א) נקבעה לו נכות רפואית ברמה של 20% לפחות, על פי מבחני נכות; (ב) הוא אינו יכול עוד לעסוק בעבודתו הקודמת או בעבודה מתאימה אחרת, עקב הליקוי; (ג) עקב הליקוי הוא זקוק ומתאים להכשרה מקצועית ולשירותי שיקום נוספים שיאפשרו לו לחזור לעבודתו הקודמת או לעבודה מתאימה אחרת. גם בן/בת זוג של נכה שאינו בר שיקום עקב הליקוי, ומתגורר עימו בקביעות, זכאי לשיקום.
  - **נפגע עבודה:** מי שנפגע בעבודה² ונקבעה לו נכות רפואית ברמה של 10% לפחות, ועקב הפגיעה הוא אינו יכול לעסוק בעבודתו הקודמת או בעבודה מתאימה אחרת, והוא זקוק להכשרה מקצועית מיוחדת כדי שיוכל לחזור לעבודתו הקודמת. המוסד רשאי לאשר שיקום מקצועי גם למי שדרגת נכותו נמוכה מ-10%, אם המשך עבודתו במקום הקודם עלול לסכן באופן חריג את בריאותו או את בטיחותו.
  - **אלמן או אלמנה** כמשמעותם בחוק, המקבלים קצבת שאירים או קצבת תלויים ומתקיימים בהם כל התנאים האלה: (א) הם חסרי מקצוע או שאינם יכולים להתפרנס ממקצועם למחייתם; (ב) הם אינם יכולים להוסיף ולעבוד במקום עבודתם הקודם בעקבות פטירת בן/בת הזוג; (ג) עובדת השיקום קבעה כי הם מתאימים להכשרה או להסבה מקצועית בכפוף למצב הרפואי ולהשכלתם.

2 נפגע בתאונה שהתרחשה בזמן ועקב העבודה, לרבות בדרך לעבודה וממנה, או מחלת מקצוע כמוגדר בתקנות.

שיקום מקצועי

- **נפגע איבה:** נפגע בפעולת איבה³ שנקבעה לו נכות רפואית ברמה של 20%⁴ לפחות, ועקב הפגיעה הוא אינו יכול לעסוק בעבודתו הקודמת או בעבודה מתאימה אחרת, או שהוא זקוק להכשרה מקצועית מיוחדת כדי שיוכל לחזור לעבודתו הקודמת. גם בני משפחות שכולות כהגדרתם בחוק (אלמנה, יתומים והורים שכולים), שקרובם נפטר בשל פעולת איבה, זכאים לשיקום מקצועי.

תהליך השיקום

פונים חדשים

על אף משבר הקורונה ותקנות הבידוד החברתי, בשנה זו לא ירד מספר הפונים לשיקום בביטוח הלאומי - 10,577 איש, לעומת 10,511 איש ב-2019. רובם (כ-86%) היו שייכים לענף נכות כללית, ומיעוטם (כ-11%) לנפגעי עבודה (לוח 1).

לוח 1: הפונים לשיקום מקצועי לפי ענף, 2018-2020. מספרים מוחלטים

שנת פנייה	סך הכול	נכות כללית	נפגעי עבודה	שאירים	נפגעי איבה
2018	9,150	7,662	1,047	349	92
2019	10,511	9,030	1,150	231	100
2020	10,577	9,084	1,159	231	103

צעירים בשנות העשרים הם בעלי הפוטנציאל הגבוה ביותר להצליח בשיקום, משום שהכשרה מקצועית או השכלה גבוהה יקדמו באופן ניכר את סיכוייהם להשתלב בעבודה. לכן אין זה מפתיע ש-34% מהפונים לשיקום הם בגילים אלה (תרשים 2). בקרב הצעירים יותר, שיעור המשתקמים מענף נכות כללית גדול יותר, משום שבקבוצה זו נכללים אנשים עם מוגבלות מלידה הפונים לשיקום כדי לממש את זכויותיהם עם הגיעם לבגרות. בגילים המבוגרים יותר גדל חלקם של נפגעי העבודה והאלמנות/ים, שכן אלה מצטרפים למערכות הזכאים לגמלה בגיל מאוחר יותר. חלקם של נפגעי העבודה בכלל המשתקמים גדל ככל שהגיל עולה, עד גיל הפרישה.

ב-2020 מרבית הפניות לשיקום (כ-90%) נעשו ביוזמה של המשתקמים. עבור 73% מהם היתה זו הפנייה הראשונה. הפנייה ביוזמת המשתקמים עשויה להצביע על מוטיבציה גבוהה יותר, ולכן על סיכויי הצלחה גבוהים יותר של תהליך השיקום. פקידות השיקום יזמו את הפנייה רק ב-7.6% מהמקרים – רובם שייכים לענפים שאינם או נפגעי איבה (לוח 2).

3 פעולה של כוחות צבאיים או צבאיים למחצה או כוחות בלתי סדירים של מדינה או ארגון העוינים לישראל, או פעולה שבוצעה תוך סיוע לאחד מאלה, בשליחותם או מטעמם, ואשר כוונתו נגד ישראל.
4 מי שנפגע לפני 1996 זכאי לשיקום מקצועי אם נקבעו לו 10% נכות רפואית או יותר.

לוח 2: הפונים לשיקום מקצועי לפי ענף, מספר הפנייה ויזום הפנייה (מספרים מוחלטים ואחוזים), 2020

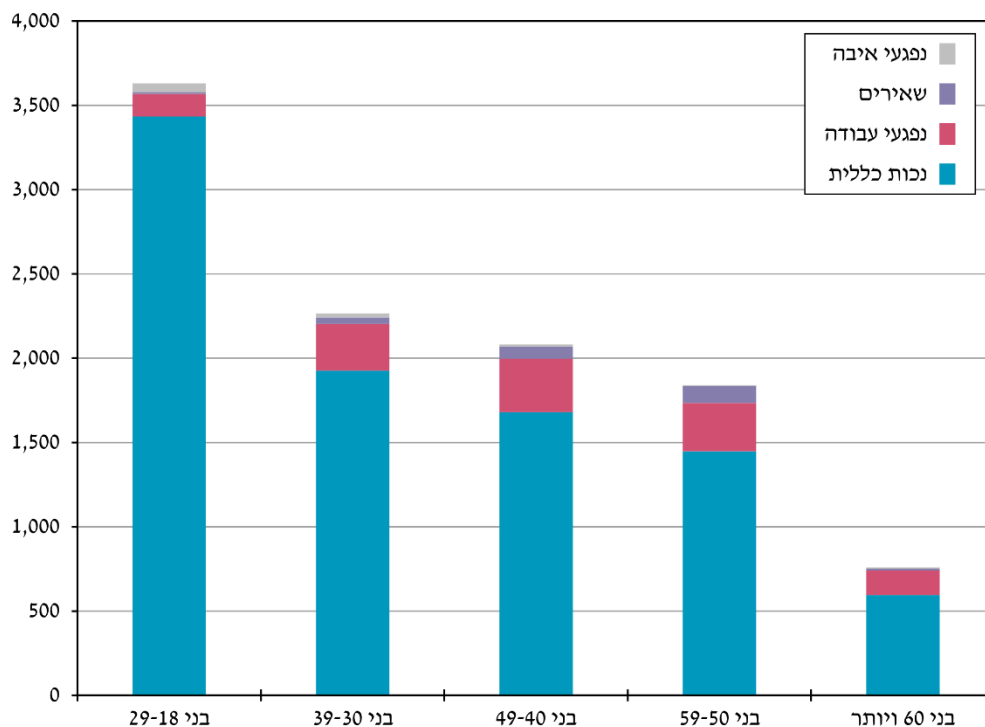
ענף (אחוזים)					מספרים מוחלטים סך הכל	מספר הפנייה / יזום הפנייה
נפגעי איבה	שאירים	נפגעי עבודה	נכות כללית	סך הכל		
103	231	1,159	9,084		10,577	סך הכל מספרים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0		אחוזים
פנייה ראשונה						
57.3	81	76.8	72.9	73.4	7,761	סך הכל
44.7	72.3	72.5	64.7	65.6	6,934	הפונה
11.7	8.2	3.9	6.4	6.2	658	ביטוח לאומי
.	.	0.2	1.4	1.3	133	גורם בקהילה
1.0	0.4	0.3	0.3	0.3	36	אחר
פנייה חוזרת						
42.7	19.1	23.2	27.1	26.6	2,816	סך הכל
39.8	16.9	21.9	25.1	24.7	2,610	הפונה
1.9	2.2	1.0	1.4	1.3	142	ביטוח לאומי
1.0	.	0.1	0.6	0.5	52	גורם בקהילה
.	.	0.3	0.1	0.1	12	אחר

שלבי השיקום

- עיקר פעילותו של אגף השיקום הוא סיוע בהשתלבות בעבודה. בתהליך השיקום נבחנת התאמתו של הפונה לשיקום ומותאמת לו התוכנית הטובה ביותר לצרכיו, לרצונותיו וליכולותיו, על סמך חוות הדעת של עובדות השיקום. להלן השלבים העיקריים בתהליך:
- **אבחון:** בדיקה של כישורי התעסוקה, כולל ייעוץ והכוונה מקצועית בידי פקידות השיקום, מכוני אבחון או מרכזי שיקום.
  - **טרום הכשרה:** הקניית הרגלי עבודה במרכזי שיקום, קורסי העצמה והשלמת השכלה (בגרות, פסיכומטרי, מכינה וכו'), בהתאם לממצאי האבחון וכהכנה להשתלבות בהכשרה מקצועית או בעבודה.
  - **הכשרה מקצועית או לימודים אקדמיים לרכישת מקצוע:** לימודים במוסדות להשכלה גבוהה (אוניברסיטאות ומכללות) או בבתי ספר להנדסאים או בקורסים מקצועיים (כגון טכנאות, מזכירות, הנהלת חשבונות ובישול).
  - **השמה בעבודה:** סיוע לבעלי מקצוע או למי שסיימו הכשרה מקצועית בחיפוש אחר עבודה המתאימה ליכולותיהם ולמקצוע שרכשו, ליווי שלהם ומעקב אחר השתלבותם בעבודה.

שיקום מקצועי

תרשים 2: הפונים לשיקום מקצועי לפי גיל וענף, 2020

המשתתפים והתוכניות

עם המשתתפים בתהליך השיקום נמנים מי שהתחילו תוכנית שיקום ב-2020 או מי שממשיכים שיקום שהחל בעבר. בסך הכל, בשנת 2020 השתתפו כ-26.6 אלף איש בכ-67.5 אלף תוכניות (לוח 3). בממוצע נפתחו על כל משתתף 3.9 תוכניות.

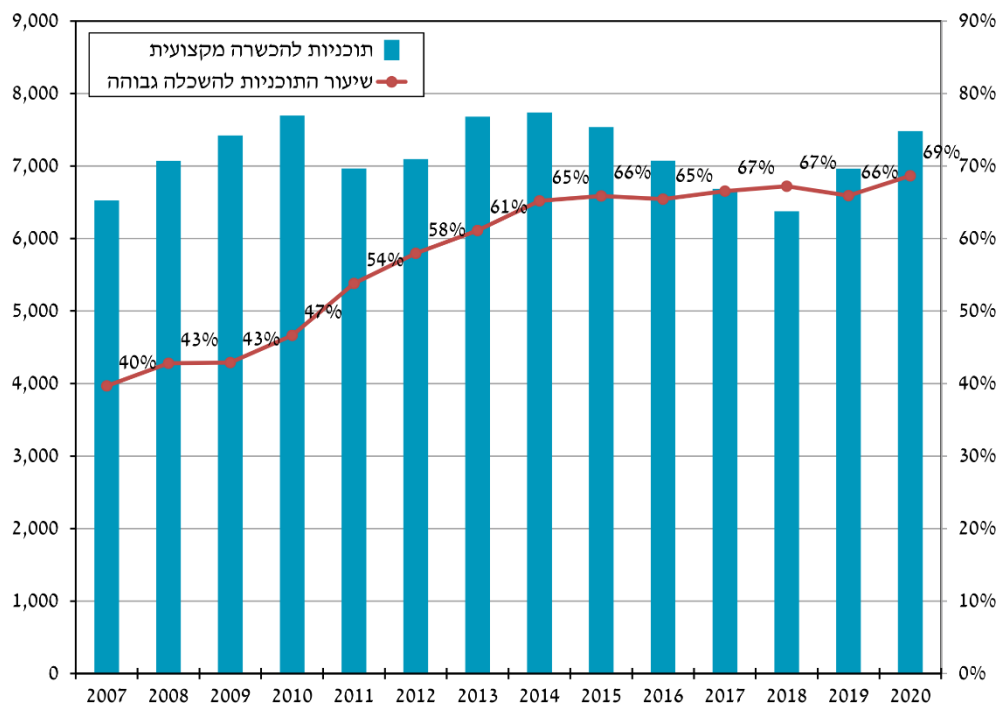
מדינת ישראל היא מהמדינות המובילות במערב בשיעור האקדמאים שבה, ושיעורם גבוה גם בתוכניות השיקום. מספר המשתתפים בתוכניות ההכשרה המקצועית עלה ב-2020 ב-7.4% לעומת 2019 (מ-6,965 ל-7,485), ומספר המשתתפים בתוכניות להשכלה גבוהה עלה ב-12% (מ-4,591 ל-5,140) (תרשים 3). ייתכן שעלייה זו היא מהשלכות הקורונה: מבוטחים רבים יותר היו חסרי עבודה, ופנו לשיקום וללימודים.

לוח 3: תוכניות בשיקום מקצועי ומשתתפים. לפי ענף וסוג התוכנית
(מספרים מוחלטים ואחוזים). 2020

סוג התוכנית	סך הכל		ענף (אחוזים)			
	מספרים מוחלטים	אחוזים	נכות כללית	נפגעי עבודה	שאירים	נפגעי איבה
סך הכל תוכניות מספרים מוחלטים אחוזים	67,448	100.0	57,016	7,715	1,513	1,204
			84.5	11.4	2.2	1.8
אבחון לתוכנית	27,956	100.0	85.1	11.8	1.9	1.2
סך הכל	11,837	100.0	87.2	10.6	1.7	0.6
אבחון פנימי לזכאות	11,331	100.0	86.2	10.5	2.1	1.2
אבחון פנימי לתוכניות	4,788	100.0	77.6	17.6	2.0	2.8
טרום הכשרה	5,247	100.0	83.2	12.6	2.6	1.6
סך הכל	2,317	100.0	85.9	9.8	2.5	1.9
השלמת השכלה	2,930	100.0	81.0	14.9	2.7	1.4
הקניית הרגלי עבודה						
הכשרה מקצועית / לימודים אקדמיים	9,165	100.0	86.3	8.0	2.5	3.3
סך הכל	2,345	100.0	79.9	13.8	4.6	1.7
קורס מקצועי	5,140	100.0	88.4	6.3	1.8	3.5
לימודים אקדמיים	1,375	100.0	87.9	4.5	1.7	5.9
תשלומים נוספים ללימודים אקדמיים	305	100.0	92.1	6.9	0.7	0.3
יצירת תנאי לימוד						
השמה בעבודה	8,639	100.0	79.9	15.5	2.7	1.8
סך הכל	4,985	100.0	80.1	15.6	2.7	1.7
הכנה להשמה	2,329	100.0	79.8	15.7	2.6	1.9
סיוע בהשמה	1,325	100.0	79.7	15.0	3.2	2.1
ליווי לאחר השמה						
מיצוי זכויות	93	100.0	.	82.8	.	17.2
סך הכל						
הפניה לגורם אחר	577	100.0	93.9	5.5	.	0.5
סך הכל	495	100.0	94.1	5.5	.	0.4
עבודה ב"המשקם"	82	100.0	92.7	6.1	.	1.2
גורם בקהילה						
מעקב ואחזקה	13,373	100.0	85.1	10.1	2.7	2.1
תמיכה מקבילה לתוכנית	2,398	100.0	88.2	9.4	1.2	1.2
סך הכל משתתפים מספרים מוחלטים אחוזים	26,643	100.0	22,256	3,176	591	620
			83.5	11.9	2.2	2.3

שיקום מקצועי

תרשים 3: תוכניות להשכלה גבוהה ושיעורן בכלל התוכניות להכשרה מקצועית (מספרים מוחלטים ואחוזים), 2007–2020

בלוח 4 מובאת התפלגות המשתתפים בתוכניות השיקום בהתאם לליקוי העיקרי⁵ ולשיעור הנכות הרפואית שלהם. סביר להניח שככל שאחוזי הנכות הרפואית נמוכים יותר, מידת העצמאות גדולה יותר, וכך גם היכולת להשתלב בעבודה באופן עצמאי, ולהפך: ככל שאחוזי הנכות גבוהים יותר קטנה ההסתברות למצוא עבודה בשוק החופשי. ואכן, בעלי דרגת נכות רפואית בשיעור של 40%–59% הם הנשכרים ביותר מהשיקום – חלקם בקרב המשתקמים ב-2020 היה 37%.

בקרב בעלי אנשים עם מוגבלות רפואית ברמה נמוכה (10%–19%) בולט חלקם של הסובלים מבעיות לוקומוטוריות (16.6%), ורובם מענף נפגעי עבודה (נכים כלליים בדרגת נכות זו אינם זכאים לשיקום). בקרב בעלי אחוזי נכות גבוהים יותר, גדול חלקם של הסובלים מבעיות פנימיות, ניירולוגיות ולוקומוטוריות, ורובם מענף נכות כללית.

5 הליקוי ששיעור הנכות הרפואית בו הוא הגבוה ביותר מבין הליקויים של האדם.

לוח 4: משתתפים בשיקום מקצועי לפי דרגת הנכות הרפואית והליקוי העיקרי (מספרים מוחלטים ואחוזים), 2020

נכות רפואית (אחוזים)						סך הכל		ליקוי עיקרי
100%-80%	79%-60%	59%-40%	39%-20%	19%-10%	ללא נכות *	אחוזים	מספרים מוחלטים	
3,085	4,626	11,999	4,735	1,003	1,195		26,643	סך הכל (מספרים)
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0		אחוזים
4.4	17.9	46.6	17.9	5.8	0.0	28.0	7,458	נפשי או פיגור
23.0	22.7	18.3	17.2	10.8	0.0	18.4	4,891	פנימי
6.1	4.2	1.6	2.4	1.5	0.0	2.7	713	אורוגניטלי
22.0	17.5	8.8	12.8	4.8	0.0	12.0	3,201	ניירולוגי
11.2	16.7	11.1	23.7	16.6	0.0	14.0	3,741	לוקומוטורי
20.3	2.8	1.3	1.7	0.9	0.0	3.8	1,007	ראייה
3.1	10.1	1.9	2.2	1.6	0.0	3.4	911	שמיעה
10.0	8.1	10.3	22.2	57.9	100.0	17.7	4,721	אחר **

* הזכאות לשיקום בענפי איבה ושאיירים אינה כרוכה בהכרח במצבו הרפואי של המשתתם.
 ** כולל משתקמים ללא ליקוי.

מסיימי שיקום

הצלחת השיקום המקצועי תלויה, בין היתר, במוטיבציה להשתתם, כך שקליטה בשוק העבודה אינה אפשרית אם המשתתם אינו מעוניין בכך.

לוח 5: מסיימי שיקום לפי הענף שהם שייכים אליו, ואופן הסיום (מספרים מוחלטים ואחוזים), 2020

ענף (אחוזים)				סך הכל		אופן הסיום
נפגעי איבה	שאיירים	נפגעי עבודה	נכות כללית	אחוזים	מספרים מוחלטים	
322	232	1,269	8,289		10,114	סך הכל מספרים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0		אחוזים
9.3	42.2	28.1	29.3	28.8	2,911	קליטה בעבודה
0.0	1.3	2.8	3.7	3.5	349	סיום טרום הכשרה
1.2	7.3	3.5	5.8	5.4	547	סיום הכשרה מקצועית
0.0	3.4	2.8	1.8	1.9	196	סיום סיוע בהשמה
89.4	45.7	62.8	59.4	60.4	6,111	הפסקת טיפול

ב-2020 הסתיימו הטיפול ב-10,114 מבוטחים; כ-40% מהם (4,003) מהם סיימו תוכנית אחת לפחות של הכנה לעבודה בשוק החופשי, ומהם 73% הצליחו להשתלב בעבודה (לוח 5). 54%

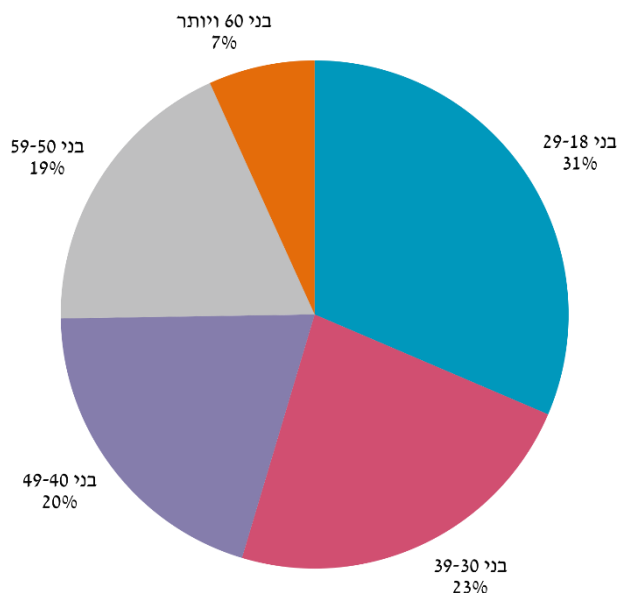
שיקום מקצועי

מקרב המשתלבים בעבודה היו זכאים בד בבד לקצבת נכות חודשית מענפי נכות כללית או נפגעי עבודה – הוכחה ברורה לתפקידו המרכזי של אגף השיקום בשילוב נכים בעבודה. עבור 60% (6,111 אנשים) הופסק תהליך השיקום, בדרך כלל (86%) משום שנמצאו לא מתאימים.

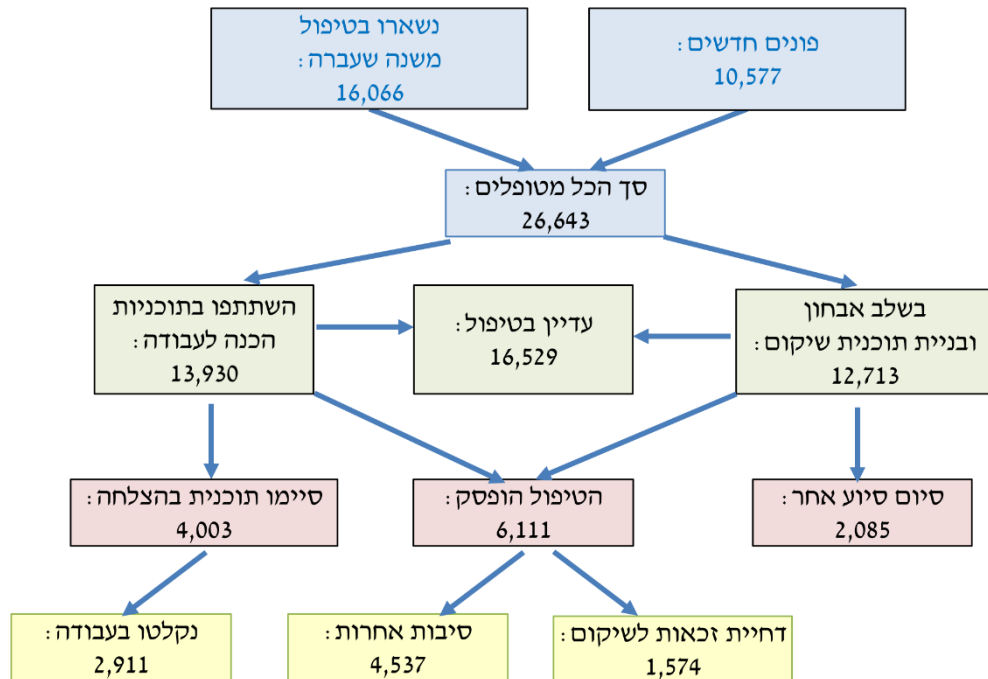
משך השיקום הממוצע של המסיימים ב-2020 היה שנתיים ו-5 חודשים. עם זאת, משך התהליך אינו קבוע, והוא מושפע, בין השאר, מהענף שהמשתקם שייך אליו וממצבו הרפואי. לדוגמה, אלה השייכים לנפגעי עבודה סיימו את התוכנית מעט מהר יותר מאלה השייכים לנכות כללית (שנתיים ו-4 חודשים לעומת שנתיים ו-5 חודשים בממוצע, בהתאמה). פער זה נובע, בין היתר, מהרגלי העבודה הטובים יותר של נפגעי עבודה, וממידת העצמאות הגבוהה יחסית שלהם. גם למצב הרפואי יש השפעה על משך השיקום: לבעלי נכות רפואית של יותר מ-65% נדרש בממוצע זמן רב יותר לסיים את השיקום מאשר לבעלי נכות רפואית הנמוכה מ-40% – שנתיים ו-7 חודשים לעומת שנתיים וחודשיים.

מבין מסיימי השיקום שנקלטו בעבודה – כ-31% היו צעירים בני 18–29 (תרשים 4). מכלל האנשים שנותרו בטיפול מ-2019 או שפנו ב-2020, נותרו בטיפול בסוף 2020 כ-16 אלף אנשים (תרשים 5).

תרשים 4: מסיימי שיקום שנקלטו בעבודה לפי גיל, 2020

תרשים 5: האוכלוסייה בשיקום מקצועי לפי שלבי התהליך, 2020

היקף התשלומים

ב-2020 שולמו במסגרת השיקום המקצועי כ-289 מיליון שקלים לעומת כ-270 מיליון ש"ח ב-2019, דהיינו עלייה של כ-7%. התשלומים הועברו ל-14,270 אנשים שונים – דהיינו בממוצע למשתתף שולמו כ-20.2 אלפי ש"ח, לעומת 19.1 אלפי ש"ח ב-2019 (לוח 6).

כ-74% מן ההוצאה השנתית שולמו למשתקמים מענף נכות כללית (בדומה לשנת 2019), אף שהם מהווים כ-82% מן המשתקמים. פער זה נובע מההטבות של הזכאים בענפים האחרים. כ-47% מן התשלומים יועדו לשכר לימוד (ל-86% מהמשתתפים), ו-33% לדמי שיקום (לוח 7).

- **דמי שיקום:** גמלה חודשית למחיה בגובה קצבת נכות מלאה, המשולמת בתקופת הלימודים למי שאינם זכאים לקצבה או לקצבה מלאה (מנכות כללית או נכות מעבודה), ובתנאי שהם לומדים 16 שעות לפחות בשבוע (כ-80.5 מיליון שקלים).
- **נסיעות:** תשלום עבור נסיעות בתחבורה ציבורית למקום ההכשרה/האבחון, או השלמה לגמלת ניידות כמשתכר למקבלי גמלת ניידות חלקית. למקבלי נכות רפואית של 65% או יותר שאין להם רכב או רישיון נהיגה, המוסד מספק שירותי הסעה (כ-8.9 מיליון שקלים).

שיקום מקצועי

- **שכר לימוד:** השתתפות בשכר הלימוד האקדמי או בעלות ההכשרה, עד לסכום המרבי שנקבע בהוראות אגף השיקום (כ-127.5 מיליון שקלים).

לוח 6: ההוצאה לשיקום מקצועי לפי ענף (מחירי 2020, אלפי שקלים), 2016-2020

שנה	סך הכל	נכות כללית	נפגעי עבודה	שאירים	נפגעי איבה
*2016	255,599	174,202	24,779	7,216	49,403
2017	246,673	173,541	24,169	6,109	42,854
2018	244,903	170,202	25,167	6,251	43,284
2019	269,881	189,561	26,948	5,498	47,874
2020	289,258	214,495	28,339	4,882	41,542

* הירידה בהוצאה בין 2016 ל-2017 היא תוצאה של השינוי שחל במדיניות בינואר 2016, ובמסגרתו הוגדרו ה"סיבות המיוחדות" לתוכנית שיקום הנמשכת יותר משנה.

- **שיעורי עזר ושירותי הנגשה:** סיוע בשיעורי עזר על פי הצורך ובהתאם להיקף שעות הלימוד, וסיוע לנזקקים לתרגום לשפת הסימנים, לתמלול ולהקראות (כ-10.9 מיליון שקלים).
- **שכר דירה:** השתתפות בשכר דירה או בתשלום למעונות לשוהים בהכשרה מקצועית במרחק של יותר מ-40 ק"מ ממקום מגוריהם הקבוע, בהתאם לתוכנית הלימוד שלהם (כ-13.7 מיליון שקלים).
- **מכשירים:** סיוע ברכישת מכשירים החיוניים לשיקום – מחשב, מקלדת מותאמת לעיוורים, ספרים, ציוד לימודי ועוד (כ-272 אלף שקלים).
- **הוצאות אחרות:** תשלומים במסגרת מיצוי הטבות בכסף, בעיקר עבור נפגעי איבה ונפגעי עבודה, והשתתפות בהוצאת כלכלה (אש"ל) בכפוף לתקנות (כ-29.7 מיליון שקלים).

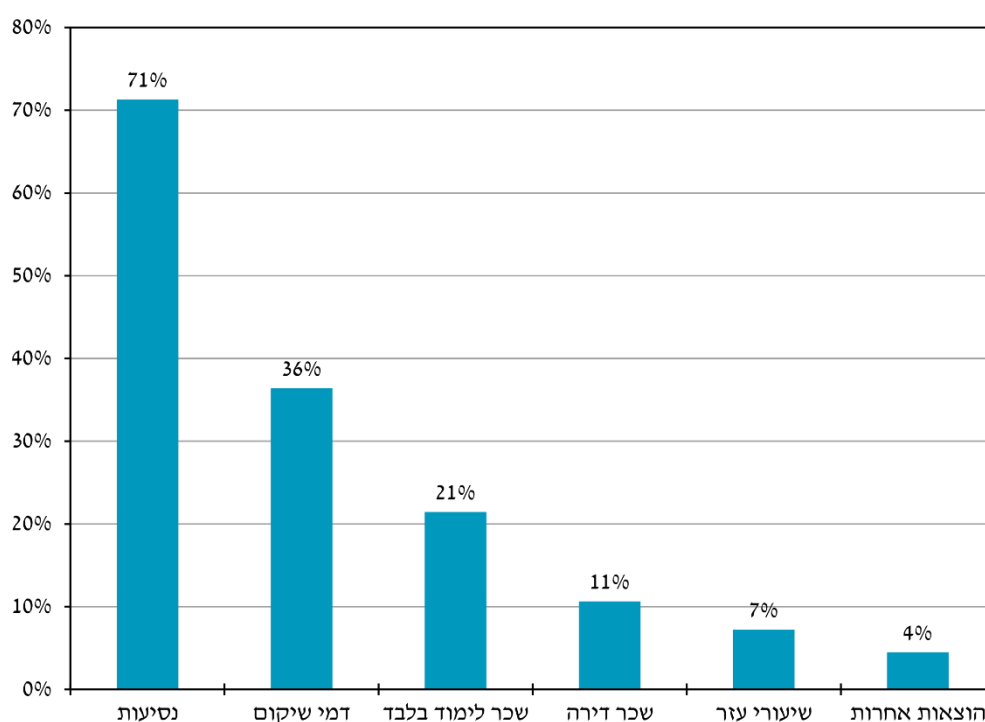
לוח 7: מספר המקבלים תשלומים נלווים לפי ענף וסוג התשלום (אלפי שקלים ואחוזים), 2020

סוג התשלום (אחוזים)	סך הכל						סה"כ הוצאה
	אלפי ש"ח		אחוזים				
	שכר לימוד	דמי שיקום	נסיעות	שכר דירה	שיעורי עזר	הוצאות אחרות*	
	47.0	29.6	3.3	5.1	4.0	11.0	289,258
	53.7	29.0	4.1	7.4	5.7	0.2	214,495
	39.2	54.6	3.4	1.1	1.7	0.1	28,339
	43.9	50.9	4.0	0.1	0.7	0.3	4,882
	28.5	11.1	0.2	0.1	0.0	60.1	41,542
	12,287	4,981	9,808	1,404	951	1,436	14,270

* לא כל הזכאים לתשלום אחר השתתפו בתוכנית שיקום מקצועי.

מי שנמצא מתאים להשלמת השכלה או להכשרה מקצועית, זכאי על פי החוק לתשלומים נלווים רבים יותר ממי שאינו לומד (ובהם שיעורי עזר, מכשירים, נסיעות ושכר דירה), ולעיתים הוא עשוי להיות זכאי לכמה תשלומים בד בבד. בדומה לשנים הקודמות, כ-36% מן המשתקמים קיבלו ב-2020 דמי שיקום (במקום או כהשלמה לקצבת נכות מלאה) כחלק מהשתתפותם בתוכניות שיקום, ו-71% קיבלו השתתפות בהוצאות הנסיעה למקום הלימודים (תרשים 6). רק חמישית (21%) ממקבלי שכר הלימוד לא קיבלו תשלום נוסף.

תרשים 6: תשלומי שיקום נוספים למקבלים שכר לימוד*, 2020

* אדם עשוי להיות זכאי לכמה תשלומים בד בבד, ולכן סכום האחוזים בעמודות גבוה מ-100.